

Сосєдка О.В.

голова наглядової ради,

АТ «АКБ «КОНКОРД»

Міняйло В.Ф.

радник голови наглядової ради,

АТ «АКБ «КОНКОРД»

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ

У статті розглянуто основні зміни, що відбулися у банківській системі нашої країни протягом останніх п'яти років під впливом заходів інтеграції у європейський економічний та фінансовий простір. Проаналізовано роль Базельського комітету з питань банківського нагляду у імплементації єдиних стандартів банківського регулювання та нагляду, систематизовано базові рекомендації комітету та напрями їх змін. Досліджено основні кроки Національного Банку України щодо гармонізації банківського законодавства з європейськими нормами та вимогами Базеля-III. Проаналізовано показники обов'язкових економічних нормативів діяльності банків та динаміку їх змін протягом 2014-2018 рр. Проведено ретроспективний аналіз та розглянуто світовий досвід розвитку фінансового та банківського сектору. Досліджено новий підхід Національного Банку України щодо проведення оцінки банків, який ґрунтується на концепції SREP (Supervisory review and evaluation process), що дозволяє своєчасно звернути увагу регулятора на деструктивні чинники впливу на фінансовий стан банків. Визначено планові кроки запровадження вимог Базеля IV.

Ключові слова: банк, Базельський комітет з питань банківського нагляду, економічні нормативи, система управління ризиками, SREP.

В статье рассмотрены основные изменения, произошедшие в банковской системе нашей страны в течение последних пяти лет под влиянием интеграционных процессов в европейское экономическое и финансовое пространство. Проанализирована роль Базельского комитета по банковскому надзору в имплементации единых стандартов банковского регулирования и надзора, систематизированы базовые рекомендации комитета и направления их изменений. Исследованы основные шаги Национального Банка Украины по гармонизации банковского законодательства с европейскими нормами и требованиями Базеля-III. Проанализированы показатели обязательных экономических нормативов деятельности банков и динамика их изменений в течение 2014-2018 гг. Проведен ретроспективный анализ и рассмотрен мировой опыт развития финансового и банковского сектора. Исследован новый подход Национального Банка Украины проведения оценки банков, основанный на концепции SREP (Supervisory review and evaluation process), что позволяет своевременно обратить внимание регулятора на деструктивные факторы влияния на финансовое состояние банков. Определены плановые шаги внедрения требований Базеля IV.

Ключевые слова: банк, Базельского комитета по банковскому надзору, экономические нормативы, система управления рисками, SREP.

Sosedka Olena, Minyailo Valentin. INTEGRATION OF UKRAINE INTO THE GLOBAL FINANCIAL SYSTEM

Ukraine signed the Association Agreement with the European Union and confirmed its intentions to develop in a European direction. The banking and financial system is governed by the Basel Committee on Banking Supervision. For successful integration into the European and world financial system it is necessary to examine not only the provisions of the recommendations of the Basel Committee, but also the world experience in the establishment and development of the banking system. The Basel Committee on Banking Supervision is the main ideologist for the introduction of common standards for banking regulation. The decisions of this committee are implemented by many countries of the world, in spite of the fact that they are not binding. That is, they belong to so-called «soft law». All the most developed countries in the world, from which the global financial stability

depends, have a regulatory framework approved by their central banks that meet the requirements of the Basel Committee. The recommendations of the Basel Committee can be divided into six normative tasks: improved capital quality, increased capital, reduced debt burden, increased coverage of short-term liquidity, increased stable long-term financing, full-scale coverage of risks. Taking into account that Ukraine signed the Association Agreement with the EU and took the course on integration into the world economy, the Basel Committee on Banking Supervision (the last Basel III) is the main methodological document that should regulate the further development of our banking system. The increase of the requirements of the Basel Committee for capital relates to the ratio of available regulatory capital to the risk-weighted assets (RWA) that calculates according to the regulatory rules. Strengthening the requirements for available capital and increasing the volume of risk-weighted assets leads to the growth of the required level of capital adequacy. In addition, it should be noted that now the world financial institutions are actively discussing and preparing to implement Basel IV approved in December, 2017. It is a collection of proposals and standards that should ensure the effective implementation of the recommendations of Basel III. They will be implemented from 1 January 2022 to 1 January 2027.

Key words: bank, Basel Committee on Banking Supervision, economic ratios, risk-management system, SREP.

Постановка проблеми. Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом і тим самим затвердила наміри розвиватися в європейському напрямку. Всі розвинені країни розвивають свої економіки по погодженим правилам. Банківська і фінансова система регулюються Базельським комітетом з банківського нагляду. Для успішної інтеграції в європейську і світову фінансову системи необхідно вивчити не тільки положення рекомендацій Базельського комітету, а і світовий досвід становлення і розвитку банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в аналіз і дослідження ситуації в банківському секторі країни було зроблено Університетом банківської справи НБУ, Асоціацією українських банків, Київським національним університетом імені Вадима Гетьмана, Громадською радою при Національному банку України, департаментом банківського нагляду НБУ, Незалежною асоціацією українських банків (НАБУ). В обговоренні проблем беруть участь відомі вчені і практики: М.І. Савлук, Т.С. Смовженко, Т.С. Унковська, С.М. Аржевітін, О.А. Сугоняко, С.О. Кораблін, К.В. Рожкова, О.А. Коробкова, Р.В. Шпек, О.В. Куц та багато інших спеціалістів.

Мета статті. Проведення аналізу рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду та нормативної документації національного регулятора, які регламентують діяльність банківської системи, намагання звернути увагу причетних до реформи національної банківської системи в необхідності системного підходу при проведенні всіх змін.

Виклад основного матеріалу. Спостереження і думки, що викладенні в цій статті можуть викликати дискусію, як серед фахівців, так і серед пересічних мешканців. Але я виходжу з того, що істина народжується саме в дискусіях.

Всі події, які відбуваються в економіці і банківській сфері, складаються з окремих дій учасників цих процесів. Результат майже завжди залежить від правильного і послідовного виконання кожного етапу процесу. Але, перш ніж почати щось робити, треба поставити мету і скласти план досягнення цієї мети. Для успішної реалізації мети план повинен бути продуманий і враховувати всі можливі варіанти перешкод на шляху його реалізації. Необхідно враховувати як зовнішній, так і внутрішній вплив на процес виконання плану, мати необхідні ресурси, як людські, так і матеріальні. Простіше кажучи, для досягнення мети потрібен системний підхід.

Розглянемо зміни, які відбувались і відбуваються в банківській сфері останні чотири роки. Ключовим органом пруденційного нагляду за банками у всьому світі є Базельський комітет з банківського нагляду. Він же є і головним ідеологом впровадження єдиних стандартів банківського регулювання. Рішення цього комітету імплементуються багатьма країнами світу, хоча вони не є обов'язковими, тобто відносяться до так званого м'якого права (soft law). Всі найбільш розвинені країни світу, від яких залежить глобальна фінансова стабільність, мають нормативну базу, схвалену їх центральними банками, що відповідають

вимогам Базельського комітету. На сьогодні впроваджується Базель-III. Ним визначені терміни впровадження змін, які рекомендовані Комітетом. Конкретні строки, як для країн-членів Базельського комітету по банківському нагляду, так і для країн, що не входять до його складу, можуть різнитися. Графік поступового введення змін, визначений Базель-III наведено у таблиці 1.

Рекомендації Базельського комітету можна поділити на шість нормативних задач:

1. **Підвищена якість капіталу.** Базель III включає в себе різні заходи, спрямовані на підвищення якості капіталу і, в кінцевому підсумку, на підвищення здатності поглинати збитки, як при нормальному, так і при ліквідаційному сценарії.

2. **Підвищена кількість капіталу.** Базель III містить різні заходи щодо підвищення рівня капіталу фінансових інститутів і забезпечення антициклічних механізмів.

3. **Знижене боргове навантаження в результаті введення обмежувального коефіцієнта боргового навантаження (leverage ratio).** Введення цього коефіцієнта – поки що спірне питання, і деякі аспекти конкретного розрахунку все ще не визначені.

4. **Підвищене покриття короткострокової ліквідності.** Реакція регулюючих органів на фінансову кризу – своєрідна, кілька запізніла спроба відновити баланс в сторону значущості управління ризиком ліквідності та доповнення «Принципів сталого управління ризиком ліквідності та нагляду» («Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision»). Базельський комітет продовжує посилювати регулювання шляхом розробки 2 мінімальних стандартів щодо фінансування ліквідності.

5. **Підвищене стабільне довгострокове фінансування.** Вводиться коефіцієнт Net Stable Funding Ratio (NSFR) для стимулювання і мотивування банків в залученні стабільних джерел фінансування своїх операцій і для зниження залежності від короткострокового фінансування.

6. **Повномасштабне охоплення ризиків, особливо ризику контрагента.** Базельський комітет прагне забезпечити повне покриття

ризиків в компоненті Pillar 1 – ризики, що входять в розрахунок регуляторного показника достатності капіталу (норматив H2) – кредитний, ринковий та операційний, збільшуючи вимоги до капіталу на покриття ризиків, які не відображені адекватно в угоді Базель II. Істотне збільшення вимог для торгової книги і сек'юритизаційних позицій було вже включено в пропозиції Базель 2.5 (липень 2009). Пропозиції Базель III головним чином модифікували підходи до позицій, відкритим на фінансові інститути, і ризик контрагента за деривативами. Ці пропозиції вступили в силу з 1 січня 2013 року.

Для того, щоб виконати рекомендації Базельського комітету в кожному банку потрібно було б створити робочі групи, до яких увійшли б:

- ✓ Головний операційний директор (COO).
- ✓ Представник фінансової служби, включаючи фінансового директора (CFO).
- ✓ Представник, який відповідає за ризики групи, включаючи директора по ризиках (CRO).
- ✓ Представник підрозділу комплаєнс.
- ✓ Представник підрозділу, відповідального за звітність.
- ✓ Особа, відповідальна за правове забезпечення групи.
- ✓ Особа, відповідальна за управління капіталом.
- ✓ Особа, відповідальна за ІТ.
- ✓ Казначей.
- ✓ Представники бізнес-функцій, на які впливають нові вимоги.

Звичайно, що керівник такої групи повинен мати авторитет, володіти певними навичками та знаннями, такими як:

- ✓ Добре розуміння банківських операцій.
- ✓ Відмінне розуміння ризиків, фінансів і зниження ризиків в таких напрямках, як розробка нових продуктів, маркетинг, планування капіталу і казначейство.
- ✓ Здатність координувати різноманітні міні-проекти елементів системи. Ці знання і навички більш бажані, ніж необхідність розробки і впровадження нової ключової ІТ-системи.
- ✓ Широке розуміння вимог регулюючих органів.
- ✓ Широка підтримка на рівні вищого керівництва для реалізації необхідних змін.

Таблиця 1

Еволюція підходів Базельського комітету по банківському нагляду до пруденційних норм

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Мінімальний коефіцієнт базового капіталу			3,5%	4,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	5,5%
Буфер консервації капіталу						0,625%	1,25%	1,875%	2,5%
Мінімальний коефіцієнт базового капіталу плюс буфер консервації капіталу			3,5%	4,0%	4,5%	5,125%	5,75%	6,375	7,0
Поступове виключення деяких активів з базового капіталу першого рівня CET1 (у тому числі ліміт відкладених податкових активів, прав на обслуговування іпотечних кредитів і фінансових інструментів)				20%	40%	60%	80%	100%	100%
Мінімальний капітал рівня 1			4,5%	5,5%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%	6,0%
Мінімальний сукупний капітал			8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%	8,0%
Інструменти капіталу, які більше не кваліфікуються як непрофільний капітал рівня 1 або капітал рівня 2.			Усунення протягом 10 років, починаючи з 2013 р.						
Показник короткострокової ліквідності	Початок періоду Спостереження				Впровадження мінімального стандарту				
Показник чистого стабільного фінансування	Початок періоду Спостереження							Впровадження мінімального стандарту	

Національний банк України 11 червня 2018 року прийняв Постанову № 64, якою затвердив «Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах». Ця Постанова нарешті вносить ясність і організує банки на виконання вимог Базельського комітету.

А тепер розглянемо деякі зміни, що відбувались в банківській системі України з 2014 року по теперішній час. Є багато показників, якими можна описувати діяльність банківської системи в цей період. Національний банк України на своєму сайті у відкритому доступі публікує і статистичні, і аналі-

тичні данні. Всім відомо, що діяльність всіх банків регулюється Національним банком, який є регулятором. З точки зору регулятора повинні бути правила, по яким мають працювати всі банки: і комерційні, і державні. Основними показниками, яких необхідно дотримуватись, є нормативи. Як же змінювались ці показники з 2014 року? Значення основних нормативів і їх величина показані в таблиці 2.

З 01 липня 2015 року у відповідності до Постанови Правління Національного банку України від 08.06.2015 № 361 розраховується Н9: норматив максимального розміру кре-

Таблиця 2

Значення економічних нормативів по системі банків України за 2014-2018 роки, %

№ з/п	Норматив		Станом на					
			01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.10.2018
1	Н1	Регулятивний капітал (млн. грн.)	204 975,9	188 948,9	129 816,9	109 653,6	115 817,6	122 538,1
2	Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%)	18,26	15,60	12,31	12,69	16,10	15,73
3	Н4	Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20%)	56,99	57,13	78,73	60,79	55,55	70,03
4	Н5	Норматив поточної ліквідності (не менше 40%)	80,86	79,91	79,98	102,14	108,08	102,12
5	Н6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60%)	89,11	86,14	92,87	92,09	98,37	95,54
6	Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	22,33	22,01	22,78	21,48	20,29	20,06
7	Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	172,05	250,04	364,14	308,27	208,31	172,28
8	Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25%)	---	---	31,19	36,72	17,89	12,04
9	Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15%)	0,04	0,01	0,002	0,001	0,0001	0,0002
10	Н12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60%)	3,15	2,97	1,10	0,60	0,22	0,16

дитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25%)

Як бачимо з таблиці, регулятивний капітал банківської системи зменшився майже на 80 млрд. грн. З 204 975,9 млрд. грн. на початок 2014 року до 122 538,1 млрд. грн. станом на початок жовтня 2018 року. Не будемо зупинятися на всім відомих причинах такого зменшення. Зрозуміло, що економіка країни, яка потребувала ресурсів, отримати їх не могла.

Якщо подивитися на показники ліквідності (Н4, Н5, Н6), то вони всі зросли. Тобто, ззовні виглядає, що коштів у банківській системі достатньо. Ситуація, яка склалася у зв'язку з війною, викликала невпевненість у бізнесу. Багато з тих підприємств або тих підприємців, які готові розвиватися, не витримують нових вимог, які пред'являють банки при наданні кредитів. Банки навіть працюють зі збитком, але не кредитують. І це заради того, щоб виконувати нормативи НБУ.

Національний банк, звичайно, іде назустріч комерційним банкам в цій ситуації, пропонуючи вкладати вільні кошти в депозитні сертифікати Національного банку України. Це вимушені дії регулятора, так само як і інфляційне таргетування.

Відомо, що для інфляційного таргетування потрібно досягти інституціональної домовленості між урядом та Національним банком (потрібен відповідний закон) про підтримку цінової стабільності, як пріоритетної цілі монетарної політики. Рішення про перехід до інфляційного таргетування не повинно прийматись тільки Національним банком, воно має бути погоджено з Урядом, на якому лежить значна частина відповідальності за динаміку рівня цін. Оскільки бюджетні кошти протягом року витрачаються нерівномірно, то виникають інфляційні сплески, а регулятору не залишається нічого іншого, як працювати в режимі керованого плаваючого курсу. Але щоб такий режим допомагав зростанню економіки необхідно узгоджувати дії Уряду і НБУ.

Для ефективного функціонування економіки країни потрібна злагоджена робота всіх учасників цього процесу. Банківська система – один з органів держави, який

забезпечує її нормальну життєдіяльність. Нормальне та ефективне функціонування держави і її економіки може бути тільки тоді, коли всі органи працюють злагоджено і ефективно. Дуже багато питань зараз вирішується з огляду на світовий досвід, і вселяє надію на краще майбутнє. Але є рішення, які суперечать світовому досвіду і науковому підходу. До таких питань належить питання монополії. Розвиток монополій спирався на процес концентрації виробництва і капіталу, який привів наприкінці XIX – на початку XX століття до зрощення промислових і банківських монополій та утворення фінансової олігархії.

У США на початку XX століття оформилися декілька фінансових династій. Монополізація виробництва поставила під загрозу конкуренцію як основний механізм розвитку. У той період, щоб зберегти цей механізм, потрібне було втручання держави для законодавчого обмеження процесу монополізації. Виникають антитрестові закони. Держава здійснює економічне регулювання як через діяльність державного сектору, так і на основі держзамовлень, а також за допомогою податкової політики.

Перед і в роки Першої світової війни роль держави досягає рівня, що дозволяє говорити про новий тип регулювання – державно-монополістичного.

Наприкінці XIX – початку XX століть монополістичні процеси виникають і в масштабі світового ринку. Цьому сприяє перехід від переважного вивезення товарів до переважного вивезення капіталів. Переборюючи різні труднощі, розвинені країни напрацювали низку правил і законів, які дозволяють розвиватися бізнесу та економіці окремої країни в цілому.

Сьогодні у багатьох країнах світу для добросовісної конкуренції використовується індекс Херфіндаля-Хіршмана (ННІ), який використовують для оцінки ступеня монополізації якоїсь галузі. В нашому випадку – це банківський сектор.

$$\text{ННІ} = S_1^2 + S_2^2 + \dots + S_n^2$$

де S_1, S_2 – виражені в процентах частки банківського капіталу (активів, пасивів, тощо) у конкретному регіоні.

У відповідності до значень коефіцієнтів концентрації (CR) та індексів Херфіндаля-Хіршмана (HHI) виділяють три типи ринку:

✓ I тип – висококонцентровані ринки: за $70\% < CR < 100\%$; $2000 < HHI < 10000$;

✓ II тип – помірно концентровані ринки: за $45\% < CR < 70\%$; $1000 < HHI < 2000$;

✓ III тип – низько концентровані ринки: за $CR < 45\%$; $HHI < 1000$.

При розподіленні території країни на регіони по концентрації капіталу та досягненні присутності в цих регіонах тільки банків II типу та III типу будуть створенні сприятливі умови для розвитку банківських послуг.

Антимонопольний комітет повинен відчувати процеси, що відбуваються в країні, і слідкувати щоб частка трьох найбільших банків не перевищувала 50%. Це пояснення можна знайти в економічній теорії, де визначається зв'язок між концентрацією банків на ринку і середньозваженими граничними витратами. На практиці такий зв'язок означає, що великий банк, маючи мінімальні граничні витрати, може захоплювати ще більшу частку ринку.

У розвинутих країнах банківський бізнес має локальний характер, тому що концентрація банківського капіталу враховується на певній території. Якби у нас умови концентрації банківського капіталу висувались хоча б по областях, то ми побачили б, що в деяких регіонах країни конкуренції зовсім немає. А це був би сигнал для уряду і Національного банку України для розвитку цих регіонів.

Малий бізнес у країнах Європи – основний двигун економічного розвитку. У нас програми допомоги середньому і малому бізнесу фактично не працюють. Міжнародні організації все ще придивляються до нашого ринку.

Одним із «гормонів зростання» світової економіки за останні кілька років стали стартапи, спрямовані на інновації і технології з високою доданою вартістю, інфобізнес, освіту, здоров'я, підвищення якості життя населення і, звичайно ж, сферу фінансових сервісів і банківських послуг. Багато малих і середніх банків України, їхні власники і менеджмент у конкурентній боротьбі виму-

шені активно залучати креативних фахівців і розвивати нові види банківських послуг з метою підвищення їх якості. При цьому витрати несуть виключно акціонери банку. Державні і зовнішні інвестиції при цьому відсутні.

Починаючи з середини 2014 року в банківській системі почали відбуватись події, які, м'яко кажучи, дивували фахівців і вчених цієї сфери. Спочатку була створена Стратегія під грифом «Для службового користування», в якій зазначалось поступове підвищення індексу Херфіндаля-Хіршмана. Це викликало паніку серед малих і середніх банків, бо означало їх ліквідацію. В цей самий час Верховна Рада вносить зміни до Закону «Про банки», в якому вимагається збільшити мінімальний статутний капітал до 500 млн. грн.

Враховуючи, що Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС і взяла курс на інтеграцію у світову економіку, основним методичним документом, який має регулювати подальший розвиток нашої банківської системи, є рішення Базельського комітету з банківського нагляду (останній Базель III).

Вимоги «Базеля III» з підвищення частки акціонерного капіталу першого ступеня не вимагають підвищення статутного капіталу. Вимоги до підвищення статутного капіталу можуть призвести до режиму обмеженої конкуренції, що ми зараз і спостерігаємо на банківському ринку. Така обмежена конкуренція вже відбувалась майже сто років тому, коли невеликі банки були витиснуті з ринку, а інновації у фінансовому секторі скоротились.

Значне посилення вимог до капіталу і ліквідності може призвести до спаду банківської діяльності або принаймні до значного росту вартості такого фондування. Інвесторів можуть менше приваблювати випуски акцій і облігацій банками у плані ймовірного зниження дивідендів, пов'язаного з необхідною перебудовою бази капіталу. ROE (*Return on equity* – коефіцієнт рентабельності власного капіталу) і прибутковість значно знизяться. Це відношення інвесторів виразиться в ціні нового капіталу і в міжбанківських ставках запозичення.

Така ситуація не сприяє поліпшенню економічної ситуації у країні, бо стимулює зростання інфляції.

Підвищенні вимоги Базельського комітету до капіталу стосуються відношення доступного регулятивного капіталу банку до розрахованого за регуляторними правилами обсягу активів, зважених за ризиком (RWA). Посилення вимог до доступного капіталу і збільшення обсягу активів, зважених за ризиком, викликає ріст необхідного рівня достатності капіталу.

$$\text{Рівень достатності капіталу} = \frac{\text{Доступний капітал}}{\text{Обсяг активів, зважених по ризику(RWA)}}$$

У цілому можна стверджувати, що система «Базель III» торкається всіх елементів коефіцієнта достатності капіталу.

У зв'язку з викладеним вище, немає необхідності і сенсу встановлювати на законодавчому рівні вимоги по збільшенню статутного капіталу банку.

Якщо різні країни будуть по різному впроваджувати «Базель III», це може загрожувати стабільності фінансової системи.

У відповідності до Постанови Національного банку України № 368 від 28.08.2001 р. з наступними змінами і доповненнями визначені нормативи, яких повинні дотримуватись всі банки України. Достатність (адекватність) регулятивного капіталу Н2 повинна бути не менше 10%. При роз-

рахунку цього показника маємо чисельник і знаменник. Коли почали вимагати від банків докапіталізації, то мали на увазі лише чисельник. Потім з'явилась Постанова Правління Національного банку України № 351 від 30 червня 2016 року «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», яка повністю відповідає вимогам Базеля-III, а в деякій мірі і посилює їх. Поява цієї Постанови вимусила банки ретельніше і з більшою повагою відноситись до знаменника.

У 2017 році НБУ почав поетапний перехід до SREP (концепція «Supervisory review and evaluation process», яка була вперше введена у 2004 році за положеннями Базельської конвенції, визначеної Базельським комітетом з банківського нагляду – Pillar I).

Оцінка банків за методологією SREP складається з 4 елементів, представлених на рисунку 1.

Оцінка банків за цією методологією дозволяє своєчасно звернути увагу на ті, чи інші проблеми, які можуть виникнути у банка в результаті його діяльності. Зупинимось більш детально на елементах SREP.

Аналіз та оцінка бізнес-моделі (BM). Оцінка бізнес-моделі банку передбачає проведення оцінки життєздатності бізнес-моделі та визначення стійкості його стратегії розвитку. Життєздатність бізнес-моделі банку

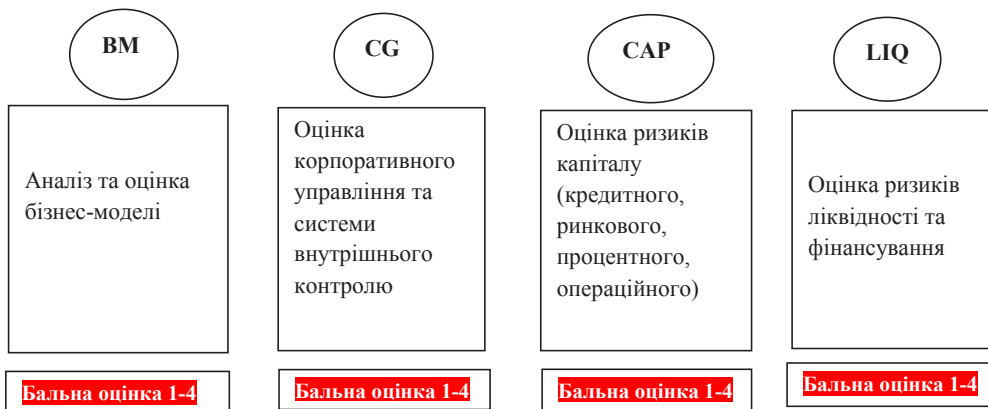

Рис. 1. Елементи оцінки банків за методологією SREP

визначається на підставі оцінки її спроможності до генерації прийняттого рівня доходів протягом наступних 12 місяців. Стійкість стратегії банку визначається на підставі оцінки її спроможності до генерації прийняттого рівня доходів упродовж мінімум наступних 3-х років.

Оцінка рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю (CG). Оцінка ґрунтується на результатах оцінювання ефективності функціонування, у т.ч.: системи корпоративного управління в цілому; корпоративної культури та культури прийняття ризику; організаційної структури та функціонування органів управління системи управління ризиками; системи внутрішнього контролю.

Ризик капіталу (CFP). Метою здійснення оцінки ризиків капіталу є визначення достатності капіталу (його розміру та структури) для покриття основних видів ризиків у діяльності банку, протягом наступних 12 місяців.

Ризик ліквідності та фінансування (LIQ). Оцінка ризиків ліквідності та фінансування включає: а. оцінку можливих ризиків ліквідності та фінансування; б. оцінку управління ризиком ліквідності та фінансування.

І останнє на сьогодні нововведення, яке починає працювати з 01 грудня 2018 року, відповідає четвертій нормативній задачі Базельського комітету, яку ми приводили вище. 30-денний коефіцієнт Liquidity Coverage Ratio (LCR) націлений на забезпечення короткострокової стабільності до потенційних розривів ліквідності. Коефіцієнт LCR допоможе переконатися, що банки мають достатню кількість високоякісних ліквідних активів, щоб витримати стресовий сценарій фондування, який визначається регулятором.

Висновки. Якщо проаналізувати дії регулятора, то можна стверджувати, що його дії були правильними, відповідали вимогам і принципам, схваленим Базельським комітетом по банківському нагляду, але не мали системного підходу при втіленні в життя.

Зараз світові фінансові установи активно обговорюють і готуються впроваджувати схвалені в грудні 2017 року Базель IV. Це збірка пропозицій і стандартів, який повинен забезпечити ефективну імплементацію рекомендацій Базеля III. Вони будуть впроваджуватися з 1 січня 2022 року по 1 січня 2027 року.

Базель IV передбачає, наприклад, оновлення та уніфікацію способів обчислення нормативів капіталу. Це дасть можливість порівнювати показники банків по всьому світу.

Вимоги до капіталу, кредитному, операційного та іншими ризиками, передбачені Базелем IV, суттєво вплинуть на стратегії банків і їх бізнес-моделі, тому кроки щодо ефективної реалізації нових норм повинні бути якомога раніше інтегровані в стратегії кредитних установ.

В першу чергу буде розроблена нова структура регулятивного капіталу банку та критерії прийнятності його складових, змінені вимоги до мінімального капіталу 1-го і 2-го рівнів, а також до нормативів покриття ліквідності. Банки зобов'язані будуть публікувати звіти про виконання нових вимог.

Планується, що вже з 1 січня 2020 року банки почнуть формувати буфер запасу (консервації) капіталу понад норматив достатності основного капіталу. Мета такої консервації – підвищити здатність банків протистояти кризовим явищам і мінімізувати ризик неплатоспроможності. Цей запас капіталу накопичується банками в період економічного зростання для компенсації можливих втрат, які виникають в умовах загального економічного спаду. На момент впровадження розмір буфера буде складати 0,625%, а протягом 2020-2023 років заплановано щорічне підвищення нормативу на 0,625%.

Дуже сподіваємось, що нові вимоги будуть систематизовані і своєчасно оприлюднені для банків. Адже ми робимо одну спільну справу і її успіх залежить від злагодженої роботи всіх її ланок.

Список використаних джерел:

1. Криза банківської системи: причини і шлях виходу: матеріали науково-практичної конференції, м. Київ, 10 червня 2015 року / Асоціація українських банків; Університет банківської справи НБУ (м. Київ); відп. ред. С.М. Аржевітін. К.: УБС НБУ, 2015. 143 с.
2. Лінник О. Базельський пріоритет. URL: <https://banksrating.com.ua/analytics/bazelskij-prioritet>.
3. Політика Національного банку України щодо подолання фінансово-економічної кризи і формування монетарних передумов розвитку економіки: матеріали науково-практичної конференції, м. Київ, 5-6 листопада 2015 року / ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»; ДВНЗ «Університет банківської справи»; Громадська рада при Національному банку України; Асоціація українських банків; відп. ред. С.М. Аржевітін. – К.: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. 336 с.
4. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 11 червня 2018 року № 64. Постанова від 26.11.2018 № 126 (редакція від 28.11.2018). URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=82642790>.
5. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків України. Постанова від 28.08.2001 № 368 (редакція від 01.12.2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
6. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Постанова від 30.06.2016 № 351 (редакція від 17.11.2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
7. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Постанова від 11.06.2016 № 64 (редакція від 29.11.2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>.
8. Фінансова звітність банків України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.